

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > דע את ביטחונך 003 ביטחון יסודי

דע את ביטחונך 003 ביטחון יסודי

מהות הביטחון היסודית

בפרק הקודם הבאנו את הגדרת ב' השיטות במהות הביטחון: א. היסודית, ב. העליונה. הארכנו לבאר את עניינה של מדרגת הביטחון העליונה. בפרק זה נעסוק במדרגת הביטחון היסודית.

כל אדם מוצא את עצמו מונח במצבים שונים בהם הוא נזקק לשימוש מעשי בכוח הביטחון כגון: הוא עומד לפני פעולה שיש בה סיכון מסוים והוא אינו יודע מה צופן העתיד, ובלבו מכרסם חשש כיוון שהוא עלול לספוג הפסד או צער כלשהו ח"ו. מאידך אם הוא יפעל נכון ויתמזל מזלו הוא עשוי לקבל רווח, שפע, עליה או הצלחה בהם הוא מאוד חושק, וחבל לו לאבד את ההזדמנות.

ההגדרה הבסיסית של מהות הביטחון היסודית בה האדם נוהג במצבים כעין אלו - לבטוח כי מה שנגזר הוא שיתקיים. כלומר, האדם מאמין בתוקף של ברירות, חי ונושם את הידיעות: שאין כל פגע רע או מקרה בעולם, אלא הקב"ה לבדו מנהיג את העולמות כולם, וכל המעשים הנעשים הם גזירת רצונו ית"ש בלבד. לפיכך, האדם בוטח שכל מה שנגזר עליו לחלקו מאת הקב"ה הוא לבדו יתקיים. בין אם יקבל ובין אם לאו, בין אם נראה לטוב ובין אם נראה למוטב, כל אשר יארע לו הוא גזרת עליון, והיא טובתו. אם ישתדל - לא יוסיף ולא יועיל, אם לא ישתדל - לא יגרע ולא יפסיד.

הגזירה עיקר והחריצות שקר^[1] _ [1]

הרמח"ל בספרו מסילת ישרים מגדיר את ההשתדלות כקנס. ההבנה הפשוטה בדבריו, כי פרעון הקנס אינו תנאי הכרחי על מנת לקבל את השפע שנגזר ונקצב לחלקו של האדם. כלומר, גזרת העליון תתקיים בין אם הוא יפרע את הקנס ובין אם לאו. אמנם, בדקות, תיתכן הבנה שפרעון הקנס כן הכרחית, והיא בבחינת הכנת כלי קיבול על מנת שיתאפשר לקבל את השפע שנגזר.

אין כאן מחלוקת בין שתי ההבנות, אלא 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', כך שכל מהלך שייך לחלק מחלקי הנפש, ולתחום מסוים בחיים. נבאר, בכל אדם ואדם יש התפלגות של רמות אמונה ביחס לתחומי החיים השונים. ישנם תחומים המקושרים לחלקי נפש בהם אור נוגה האמונה חלוש מאוד. ועמימות ואפילות אמונה זו מחילה חלות הנהגה על האדם ומכוחה נגרם שפירעון קנס חובת ההשתדלות הוא הכרחי עבורו על מנת שתתקיים הגזירה לטובתו. הפעולות והמעשים בהם הוא מחויב לנקוט, הם המהווים כלי שלתוכו נצוק השפע עליו הוא עמל וטורח. לעומת זאת, ישנם תחומי חיים המקושרים לחלקי נפש הזוהרים וזורחים באור האמונה. כאן, עצם הביטחון המעשי השופע נינוחות ורוגע בנפש הבוטח הוא הוא עצמו הכלי אליו נמשך השפע המיוחל ממילא ללא כל יגע ויזע.

בין כך ובין כך ההשתדלות היא רק קנס שהוטל על האדם, ולעולם אין מקום להאמין, לחשוב או ח"ו להרגיש שכביכול ההשתדלות היא זו שהניבה והביאה את השפע. אלא הביטחון עניינו לבטוח כי השפע מגיע אך ורק מכוח גזירת עליון.

אם כן, ההבנה הפשוטה ביותר במהות הביטחון היסודית הינה: בבחינת עשה - חיזוק ודבקות באמונה הברורה והצרופה - כי רק מה שנגזר מאיתו ית"ש הוא שיהיה! בבחינת לא תעשה - הימנעות מכל השתדלות על מנת לסייע לגזירה להתקיים, כי

ממילא היא ורק היא תתקיים.

מידת האמונה והביטחון אינה שווה בין נפשות בני האדם. לפיכך, מצד אחד, ככל שתפחת מידת הביטחון בנפשו כך ימצא באדם יותר פעולות ומעשים של השתדלות, כביכול על מנת לעזור לקב"ה להוציא את הגזירה מהכוח אל הפועל. מאידך, ככל שתמלא ותושלם מידת הביטחון, כך תִּכְוֶן שלוה ומנוחת נפש בלב הבוטח כי ודאי הגזירה תצא לפועל ממילא, בלא כל השתדלות מצדו^[2].

שורש הביטחון הוא ההתחברות והצירוף לרצונו של הקב"ה

הגדרנו כי מהות הביטחון היסודית עניינה לבטוח שרק מה שהקב"ה רוצה הוא שיהיה. 'הגזירה עיקר והחריצות שקר', כל השתדלות לא תשנה מאומה. נגדיר ונבאר מהו הכוח השורשי העמוק ממנו נובע, משתלשל ומתגלה כוח הביטחון היסודי בנפש האדם.

כאשר אדם נזקק לביטחון, הוא רוצה לקיים בעצמו את מהות הביטחון היסודית. אזי, הוא יושב בשעת השקט, ומשיב אל לבו את אשר הוא יודע בשכלו, הוא מחזק ומאמץ את האמונה כי רק מה שהקב"ה רוצה יהיה! זוהי טובתי! חוזר ומשנן ומחדיר לעומק הלב - 'רק רצונו ית"ש יתקיים'. בשלב ראשון ישנה עבודה של 'לא תעשה' - ביטול רצוני מפני רצונו, לא לרצות מה שהקב"ה לא רוצה, כניעה לרצונו ית"ש. שלב לאחר מכן, ישנה עבודה בבחינת 'עשה' - האדם שואף לכוון את רצונו לרצות רק את מה שהקב"ה רוצה. הוא עמל להתאים, לחבר, לדבק ולצרף את כל קומת הרצון שבנפשו אל קומת הרצון של יוצרו.

נמצא כי השורש העליון ממנו נובע כוח הביטחון היסודי בנפש, הוא ההסכמה, הנכונות והפועל המעשי של האדם לצרף ולחבר את עצמיותו לרצונו של הבורא ית"ש. התפיסה ההכרתית העמוקה בנפש שרק מה שהקב"ה רוצה הוא שיהיה, בלא תלות בשום כוח מעכב או מסייע אחר, היא תוצר ותולדה המשתלשלת מעומק הקישור, החיבור והצירוף של קומת הרצון בנפש האדם לקומת רצונו יתברך ויתעלה שמו.

תכלית התיקון - חיבור לרצון הבורא, שורש הקלקול - ניתוק מהרצון

תכליתה של כל הבריאה כולה להגיע למדרגה שהיא מעלת חן ונחת רוח לקב"ה כשעה ראשונה^[3] שעליה נאמר - 'שאמרתי ונעשה רצוני'^[4]. הקב"ה הכתיב את רצונו ונתן לנו תורה ובה תרי"ג מצוות שהם שורשי רצונו. משורשים אלו מסתעפים ענפים ועלים לאין מספר, שכולם ענפי המצוות שהם התפרטות רצונו לפרטי פרטים. אדם שמקיים מצווה או פרט מפרטיה, הרי שהוא מצויות, מדבק ומצרף את עצמו לרצונו ית"ש. מצוה, כשמה כן היא, מלשון צוות, צוותא, שהמקיימה נעשה צוותא עם הקב"ה.

ישנו מאמר בחז"ל - 'לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות'^[5], בכונת המילה 'צרף' ישנם ב' משמעויות: הפשטות היא שהמצות באו להבדיל, לבטל ולהפריד מהאדם את 'סיגו' ההתנגדות לרצונו ית"ש. אך גם ישנה משמעות שהוא מלשון צירוף, חיבור ודיבוק של האדם בבעל הרצון, שרצה וציווה ואמר לעשות כך וכך, וזה שקיים את המצוות נצטרף לבעל הרצון.

לעומת זאת, אדם שעבר עבירה, הוא כביכול הפר את רצונו של הקב"ה. הוא הפריד את עצמו מהחיבור לקב"ה, שהוא ורצונו חד. הוא העביר את עצמו לצד האחר (סטרא אחרא), לצד של התנגדות לרצונו ית"ש. מהותו של חטא היא ההחטאה של האדם מלכוון את עצמו לתכלית היסודית של 'אמרתי ונעשה רצוני'. החטא הוא נטיה מרצונו ית"ש לרצון אחר, לרצון אנוכי, מנוגד ונפרד, כמו שנאמר 'אתמול לדעתי, ועכשיו לדעתו של נחש'^[6]. על מנת לתקן את ההתנתקות וההיפרדות שנוצרה, צריך החוטא להקריב קרבן, מהותו של הקרבן כשמו כן הוא - לחזור לקרב ולצרף את החוטא לקרן העליון. תיקונו הוא תשובה, שיבה לשורש הרצון, לתורה ומצוותיה.

בפשטות ידוע ומפורסם שעניינו של הביטחון הוא אמונה חזקה ושלמה בבורא ית"ש. אמנם זוהי הגדרה אמיתית ונכונה, אך כעת הגדרנו כי הביטחון הוא תולדה של עמל מלאכת ההידיבקות ברצון המצווה. כשם שתכלית תיקון הבריאה הוא החיבור לרצון בוראה, ושורש כל הקלקולים הוא הניתוק וההיפרדות מרצונו. כך הביטחון היא המערכת בה נבראה הבריאה בעת תיקונה בראשיתה, קודם החטא, עת שרצונו של הקב"ה שלט בגליו. וכל המיעוט בביטחון והנפילה לעסק בהשתדלות הוא תולדת הניתוק מהרצון, באותה עת שהחטא גלוי ושלטת רצונו ית"ש נתכסתה.

מכאן ולהבא ננסה להראות מכמה זוויות שונות את הקשר בין מידת צירוף הנפש לרצון העליון לבין מידת הביטחון.

שפע הפרנסה וגילוי רצונו ית"ש שניהם יוצאים מפיו של הקב"ה

הגדרנו כי שורש הביטחון הוא ההידיבקות ברצון המאציל. אחד האופנים בהם ניתן לראות את הקשר שבין מידת הביטחון לבין ההידיבקות ברצון, הוא בעניין הפרנסה. כל אדם זקוק לפרנסה לכל אורך ימיו ושנותיו. הצורך התמידי בפרנסה מעמיד את האדם בהתחככות תדירית עם הבחירה בביטחון או בהשתדלות. עצם כך ששפע הפרנסה של כל הנבראים יוצא מאותו מקור ממנו התגלתה התורה שהיא הוראת רצונו ית"ש. גם הפרנסה וגם הרצון שניהם יוצאים מפיו של הקב"ה. התורה ניתנה לנו ישירות מפי קדשו של הקב"ה במעמד הר סיני, וגם פרנסת הנבראים כולם תלויה במוצא פיו ית"ש, כן הוא מפורש בתורה - 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם'^[7].

המתבונן רואה כי ישנו קשר ישיר בין רמת ההדיבקות ברצון, בעסק התורה וקיום מצוותיה, לבין האופן בו זוכה האדם לקבל את מזונותיו. ככל שהדיבקות ברצון גבוהה יותר, כך המקור והמקום ממנו האדם מוצא את מזונותיו גבוה וזך יותר, נוח ונגיש, במיעוט השתדלות וטורח. ולהפך, ככל שהאדם מתרחק מרצונו ית"ש או ח"ו עובר עליו, הרי שמזונותיו מתמעטים, הוא צריך לעמול ולטרוח על מנת להשיגם, ומקורם מגיע ממקום שפל ועבה יותר.

אדם הראשון קודם שחטא היה בשיא הדבקות ברצון בוראו. כל השפע שלו הגיע מכוח שהיה דבק בחכמת והשכלת בעל הרצון, וכפי שמפורש במדרשים שהיה חכם עצום וקרא שמות לכל הנבראים. וכן היה הוגה בפיו בחכמת רצון יוצרו כפי שמבואר בתרגום - 'ויהי האדם לנפש חיה' - לרוח מְמַלְלָא. וכנגד זה באה לו פרנסתו כפי שמבואר בחז"ל - כי היה יושב בגן עדן, ומלאכים היו צולים לו בשר ומסננים לו יין. ומבואר ברבותינו כי הצליה והסינון עניינם זיכוך המאכלים בתכלית מכל פסולת. הרי שמאכלו היה זך מכל וכל, ומוגש לו ישירות אל קומת פיו. ומאידך, אחר שקלקל וחטא, גורש מגן עדן, נתקלל ונתקלקלה פרנסתו - 'בזעת אפך תאכל לחם'.

כמו כן רואים אצל עם ישראל בשעה שיצאו ממצרים, ועלו ונזדככו ב-נ' יום. שהכינו עצמם להתנתק מרצונות של נפרדות, ובחרו להידיבק ברצונו ית"ש ואמרו - נעשה ונשמע, רצו וביקשו את התורה, ועמלו בה משנתקבלה, ועליהם נאמר - 'לא ניתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי המן'^[8]. המן הוא גילוי של מדרגת האמונה והביטחון בפועל. 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'^[9], על אף הימצאותם בארץ מדבר, מקום שעל פי טבע לא מצויים בו תנאי מחיה בכלל. דווקא שם זכו לאכול לחם שמים. מקור שפע המן היה ממקום גבוה, משחקים - ששוחקים מן לצדיקים^[10]. המן היה מאכל זך ומבורר, מגיע עד סמוך לאוהל, עטוף בשתי שכבות טל. בדקות, מדרגת דור המדבר היתה פחותה במעט ממדרגת אדם הראשון קודם החטא. אצלם כבר היה צורך בהשתדלות קלה - ללקט את המן. וכן השפע המזון הושפל ונחת על הארץ, ולא הגיע ישירות מהשמים לפיהם או לידיהם.

כיום לאחר שנתרחקנו שנים רבות ממעמד הר סיני, וממדרגת מקבלי התורה. הדבקות הכללית ברצונו ית' ירדה פלאים יחסית לדור המדבר ומכל שכן ממדרגת אדם הראשון קודם החטא. כיום אנו מברכים על הפת, המזון העיקרי הסועד את נפשנו - 'המוציא לחם מן הארץ'. הרי שמקור השפע הושפל לגמרי, עד מתחת לארץ, ומשם הוא עולה ויוצא, והשגתו ותיקונו נצרכים לעמל רב. ובדאי שאינו זך ומבורר כדוגמת המן או מזונו של אדם הראשון בגן עדן.

התנתקות מרצון הבורא היא הנפילה לחיוב ההשתדלות

כשם שהראנו כי החיבור והצירוף לרצונו של הקב"ה מגביר את הביטחון וממעט את השימוש בהשתדלות. כך, בסוד דבר והיפוכו, נראה כי ההתרחקות וההתנתקות מרצונו ית"ש, היא השורש לתולדת חובת ההשתדלות שנקנסה על בני האדם.

שורש הנפילה להשתדלות נעוץ בחטא אדם הראשון כמפורש בפסוק - 'בזעת אפך תאכל לחם'^[11]. קודם החטא, העולם היה בנוי מלכתחילה במהלך שקיים בו רק ביטחון, ללא צורך בשום השתדלות. אם כן, צריך להבין מהו הקשר בין החטא לתולדה שהתחדשה ממנו - הקללה והצורך בהשתדלות. מהו המהלך הפנימי שבמעשה החטא, שגורם את התוצאה של הפסד והחלשת כוח הביטחון. ומנגד, הגביר את הלחץ והבהלה להשתדל.

בשעה שאדם הראשון עשה את מעשה החטא ואכל מעץ הדעת, הוא עבר על רצונו ית"ש ובכך פעל התנתקות והפרדה מהרצון. כאשר אדם מתנתק ומתרחק מהידיבקות ברצון המאציל, ממילא האמונה והביטחון שלו בכך שרק רצונו ית"ש וגזרותיו הן הם הכוח היחיד שיוצא לפועל בעולם, נפגם ומוכחש. שהרי לפי תפיסתו כביכול הוא עצמו עבר ופעל נגד רצונו של הקב"ה, הוא התנגד ועשה הפך מצוות יוצרו. ואם כן, עד כמה שנחלש הכוח שבטח שרצונו ית"ש ודאי יצא לפועל, ממילא האדם חש מפוחד ומבוהל שמא אין ודאות שרצון בוראו לקיימו ולהספיק בידו כדי צורכו יתקיים, ממילא הוא מרגיש הכרח לעשות מעשה השתדלות על מנת להשיג את השפע הנדרש לקיום חיותו מבלי להיסמך על כך שהקב"ה ימציא לו זאת.

ככל שאדם דבק יותר ברצון, הוא מכוון ומשעבד את רצונו לעשות רק את רצון בוראו. הוא עסוק בכל עת לקיים את מצוות רצונו ית"ש, הוא חי ונושם שרק מה שהקב"ה רוצה וגוזר זה מה שנעשה בפועל. וכן הוא מכיר תופס וחי את הידיעה שמעבר לרצונו ית"ש אין כלום, אין חוצץ ואין מעכב בעד רצונו ית"ש מלצאת אל הפועל. פריה של מערכת החיים כזו, הם מנוחת הנפש מחמת ביטחון. אדם זה נשען ונסמך על הקב"ה - 'הוא ברא אותי, והוא ודאי יקיים אותי, ויעשה לי כל צרכי'.

לעומת זאת, בשעה שאדם עובר עבירה, הוא נקרא - 'עוברי רצונו'. בפשטות 'עוברי רצונו' הכוונה שהקב"ה רצה שהוא יפעל דבר מה, והוא בחר לעשות הפך רצונו. אולם בעומק המשמעות של 'עוברי רצונו' הינה, 'עבירה' היא הפך 'המצוה', ואם כן, מעשה העבירה הניח את האדם במצב של מעבר לרצון המאציל, הוא התנתק מקומת הרצון של הקב"ה. וכאמור, ההתנתקות מקומת הרצון מולידה את קנס ההשתדלות. אך לא זאת בלבד שהוא איבד את מדרגת הביטחון, וממילא הוא לא יכול להישאר במנוחת נפש ולבטוח בקב"ה שיספק לו את פרנסתו ואת מזונתו וצרכיו. הוא חש מוכרח לעסוק בהשתדלות - לטרוח, לפעול ולעשות בעצמו פעולות, על מנת להשיג את מה שהוא צריך או רוצה. יתר על כן, בבחינת עבירה גוררת עבירה, מתחדשת אצלו תפיסה מקולקלת ומעוותת כביכול ההשתדלות מוכרחת, והיא זו שממציאה לו את צרכיו. זוהי מכה על מכתו, נפילה אחר נפילה.

השתדלות מקולקלת מול השתדלות מתוקנת

אולם צריך להבין, הרי הקב"ה קילל את האדם משחטא. אך כידוע וכמפורסם כי עונשיו של הקב"ה אינם נקמה אלא מהלכי תיקון לחוטא. לפיכך, אם העבירה פעלה ניתוק, העונש צריך לפעול חיבור. אם כן, שומה עלינו להבין היאך עונש ההשתדלות מחבר ומצרף את האדם חזרה להידבק בקומת הרצון, לכאורה נראה להיפך שככל שמשתדלים יותר, הולכים ומתרחקים יותר מהביטחון.

תמיהה זו נכונה רק כאשר האדם משתדל בתפיסה מקולקלת של 'אם אין אני לי מי לי' - אם אני לא אפעל עבור עצמי אף אחד לא יפעל עבורי. הוא אינו סומך ונשען על הקב"ה אלא על השתדלותו בלבד.

אולם בעומק, כאשר הקב"ה כביכול קילל את האדם - 'בזעת אפך תאכל לחם', הענישו וקנס עליו את חובת ההשתדלות. מהות עונש ההשתדלות גדרו - 'תשתדל ותדע שלא מעשה ההשתדלות הוא זה שבפועל עוזר לך'. מהותו של הקנס - אתה יודע באמת שגם אילו לא השתדלת, הקב"ה היה שולח לך את השפע לו אתה זקוק. גם ללא עמלך וטרחתך הקב"ה היה זן ומפרנס אותך ומזמין לך את כל צרכיך. ובכל זאת, נקנס עליך שבמקום שהשפע יגיע אליך בדרך של ממילא, ללא פעולות השתדלות, נקנס עליך שאתה חייב להשתדל. זהו עצמו תיקון להתנתקות מהביטחון ומרצון, כי למרות שהוא משתדל, ולכאורה יש לו מקום לטעות ולסבור שכביכול ההשתדלות היא עצמה שהניבה את השפע. אולם הוא פועל לסתור ולשלול בתוכו את התפיסה המקולקלת הזאת. הוא עמל לחזק ולאמץ את האמונה והביטחון שהתוצאה היא פרי גזרת רצונו ית"ש. בכך הוא חוזר ומצרף את לבו לקומת הרצון העליון. זוהי ההבחנה של דברי חז"ל שעונשיו של הקב"ה הם בגדר של 'ממכה עצמה מתקן רטיה'^[12].

כאשר אדם חי בתפיסה מעוותת שכביכול ההשתדלות היא זו שמועילה, היא זו שהביאה את התוצאה, היא פעלה את ההצלחה, ומבלעדיה לא היה מגיע כלום. אזי זוהי הבחנה של מכה על מכתו, והוא אכן רק הולך ומתקלקל, יורד, נופל ומתרחק מהאמת, מתיקונו ומצירופו חזרה למדרגת הביטחון. אבל כאשר האדם מבין שהשתדלותו כל מהותה קנס ועונש ותו לא. לא רוב ההשתדלות יוסיף, ולא מיעוטה יחסיר מאומה מכמות השפע המגיע לו, מהקצבה שקצב לו הוא יתברך ויתעלה שמו. נמצא כי עונש וקנס ההשתדלות מביא את האדם הלאה להמשיך ולברר את רצון בוראו ולקיימו. הוא כל הזמן חוכך בדעתו, כיצד הוא יתחזק ויעלה במדרגות האמונה והביטחון, וילך וימעט בפרעון קנס ההשתדלות, ובכך הוא חוזר ומצטרף אט אט לקומת הרצון.

אמנם אחר החטא מהלך ההידבקות ברצון קשה יותר, כי סוף כל סוף חובת ההשתדלות מחמת החטא היא מכה. אבל על כל פנים מהלך השתדלות מתוקן צריך לקדם ולצרף את האדם חזרה אל קומת הרצון.

מדרגת הדבקות ברצון עליונה ממדרגת הדבקות בחכמה

מהלך הדברים להראות ממספר פנים זוויות שונות כי שורש מהות כוח הביטחון הוא ההידבקות ברצון הבורא ית"ש. נוסף דוגמא שאינה נוגעת ישירות לעצם הנידון בכוח הביטחון, אך גם מזוית זו יתברר כי שורש הביטחון הוא ההידבקות ברצון העליון.

אחת מהסוגיות העמוקות בהם עוסק נפש החיים בשער ד' הינה - מהיכן מתגלה מדרגת דבקות גדולה יותר בקב"ה מכוח

עסק התורה: האם בלימוד הלכה או בלימוד אגדה. מצד אחד ישנו מאמר חז"ל 'רצונך שתכיר מי שאמר והיה העולם?' - למוד אגדה, שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו' [13], וכן - 'בעלי אגדה שמושכין לבו של אדם כמים באגדה' [14]. אזי ההבנה הפשוטה, שגם כוח המרגיש בנפש האדם חש אותה באופן חד וברור יותר, כי דברי אגדה מחזקים את האמונה. זוהי התעסקות ישירה עם חכמה שמעוררת את לב האדם לאהבת ה' ויראתו. בה האדם חווה כביכול את תחושת התעוררות, התלהבות, התלהטות, התפעלות, התחזקות והשתוקקות לדבקות בהשי"ת במודע. לעומת זאת, כאשר אדם עוסק בסוגיות הלכתיות כגון: דיני טומאה וטהרה, עבודת הקורבנות, נשים וממונות. ואף בהלכות מעשיות כלפי כל אדם כדיני שבת, כשרות המאכלים ותיקונם. בפשטות הלימוד בסוגיות הלכתיות אלו, לא מגלים בנפש האדם את אותן תחושות השתוקקות וחשיקה לדבקות בקב"ה כמו בעת לימוד האגדה.

אולם ה'נפש החיים' מבאר כי ההפך הוא הנכון, שדווקא העסק בהלכה מקנה ובונה דבקות עליונה יותר יחסית לעסק בדברי אגדה. היות וחלק האגדה שבתורה עיקרו הוא גילוי של חכמת הבורא. לעומת זאת, חלק התורה שעוסק במצוות המעשיות, בגדרי הדינים ופרטיהם ההלכתיים כולם, עיקרם הם גילוי של הרצון העליון שהשתלשל מטה, מקומת הבורא לקומת הנבראים.

העסק באגדה מראה את עומק החכמה העצומה הגלומה בבריאה כולה ככלל, ובכל פרט ופרט מהנבראים, ובכל פרטי הפרטים לאלפים רבבות ורבי רבבות מהם כל אחד ואחד כלול. האגדה מעוררת התפעלות מעומק העצה והחכמה העליונה שמנהיגה את כל הבריאה כולה ככלל, ואת כלל ישראל בפרט, מיום הוסדם ועד גאולתם האחרונה. על כל קורות הדורות הניסים והישועות שעשה לעמו וכו'. לעומת זאת, העסק בהלכה, הוא בירור הרצון העליון. רצונו שזה יהיה טהור וזה יהיה טמא. רצונו שאם ראובן יטען כך ושמעון יטען כך, הדין יפסוק לטובת ראובן. רצונו שמאכל זה יהיה כשר ומאכל אחר יחשב טרף. רצונו שמעשה מסוים יהיה מותר, ראוי, רצוי מחוייב. ומעשה אחר יהיה אסור, מתועב, מרוחק שחייבים להימנע ממנו. כך שכל מעשה והנהגת האדם כולם, מיום היוולדו לעולם ועד קבורתו באדמה, מעת קיצתו בבוקר ועד עת שכבתו על יצועיו בלילה, בכל המועדים וגלגל הזמנים, בכל המקומות בעולם לפי עשרת מדרגות קדושתן. בכל, יש בהם פרטי פרטים של גדרים כיצד יעשו באופן המכוון לרצונו ית"ש שכך יהיה, או ח"ו כביכול בעבירה בזדון או בנטיה בשוגג תוך ניתוק מקומת הרצון.

העסק בחלק האגדה, באופן שהאדם משתמש בכל כוחות המחשבה, החכמה והבינה שבו על מנת להשכיל להבין ולהשיג את היקף ועומק דברי התורה, מביא אותו לדבקות בחכמתו העליונה של הבורא יתברך ויתעלה שמו לעד. לעומת כך, העסק בחלק ההלכה שבתורה, מהותו הוא עסק במה שמתגלה לנבראים התחתונים מה הבורא שואל ומבקש מהם, כיצד היוצר מורה להם שיתנהגו, ומה המעשה אשר יעשו. העסק בצורה הנכונה בחלק זה, כאשר האדם מכין ומכוון את כוח הרצון שבנפשו ללימוד על מנת לשמור ולעשות ולקיים בפועל ממש, לשעבד רצונו כדי לקשרו, לחברו ולצרפו לרצון העליון, הכנה זו מעלה אותו למדרגת דבקות ברצון העליון.

מכיוון שבקומת סדר עשר הספירות שסדרו רבותינו, מדרגת הרצון עליונה מעל למדרגת החכמה. אם כן נמצא ברור, כי העסק בלימוד ההלכה מביאה לדבקות עליונה יותר מהעסק בלימוד האגדה.

דבקות ברצון הקב"ה באמצעות כלי הרצון שבנפש

לפני שנפנה לבאר את הקשר שבין הדבקות ברצון מכוח לימוד ההלכה למידת הביטחון, נבהיר מספר הבהרות על מנת להבין את דברי הנפש החיים לאשורם. כי דבריו העמוקים נהירים רק למי שעמל להבינם לאמיתם.

ישנה טעות יסודית בה שוגים רבים הלומדים את דברי הנפש החיים, הם סבורים כי כוונתו - שבכל עת בה האדם יהגה בספרי הלכה ויעסוק בשורשי ופרטי הדינים, הדבר נחשב לו כביכול הוא דבק ברצונו של הקב"ה. אבל זה לא נכון. זוהי תפיסה מוטעית הנובעת מגישה שטחית בלימוד ספרי המוסר. לא צריך להביא ראיות על כך, שהרי המציאות מדברת בעד עצמה. רבו היושבים ולומדים לימוד הלכתי בעיון, אחד המרבה ואחד הממעט, אך הכלל השווה שאינם מגיעים לדבקות ברצון הקב"ה. המפוקחים שבהם יכולים להעיד על עצמם שהלימוד לא הוליד בהם דבקות ברצון. והמדומיינים שלא מודעים לעצמם, מפזמים בפיהם כי הלימוד הוא דבקות, אבל מעבר לדיבורים אין כלום.

לא באנו חס ושלום להמעט בחשיבות הלימוד והעסק בתורה, להפך כל רגע של לימוד הינו יקר המציאות, והקב"ה יתן שכר שלם לכל ההוגים בתורתו. אולם מגמתינו ללמד כיצד לכוון את המעשים, ולעשותם באופן היותר נכון ומדויק. כך שהלומד יזכה לכל המעלות הנעלות של העוסק בתורה לשמה כראוי.

הסיבה לכך שבדבקות ברצון העליון מכוח לימוד ההלכה נעלם היא, מחמת שאנשים ניגשים ללימוד רק עם שכלם, אך לבם

אינו שותף מרכזי במהלך. בעוד שהם מיגעים את מוחם להבין את דבר ההלכה, להשכיל את רצונו של הקב"ה, אך בתוך הלב שלהם רוגשים רצונות לדברים אחרים, שאינם בהכרח תואמים את אורחות התורה והמצווה. בנפש האדם קיים כוח של חכמה וכוח של רצון. כוח החכמה שורה בשכל, וכוח הרצון שורה בלב. אנשים משתמשים בכוח החכמה שבמוחם בעיון בסוגיות ההלכתיות, בעוד שכוח הרצון שבלבם פונה לרצונות עצמיים, אנוכיים, נפרדים. אם כן, הם בעצם מנסים להדביק שני דברים שאינם תואמים ולא יכולים לדבוק זה בזה. אי אפשר להדבק ברצון העליון עם חכמת השכל. זהו שימוש בכלי החכמה על מנת להשיג את אור הרצון. אין התאמה בין הכלי שמשתמשים בו לבין האור שרוצים לקבל בתוכו. על מנת להשיג אור של רצון צריך להכין כלי של רצון.

חלק מהלומדים מקפידים לקיים את הדין^[15] לומר את נוסח ה- 'יהי רצון' ולשם יחוד לפני הלימוד. ואף אומרים בפיהם שהם מקבלים על עצמם ללמוד על מנת לקיים, ושרצונם לעשות רצון בוראם. אך בבחינת 'בפיו ובשפתיו כבודו ולבו רחוק ממני'^[16] לבם בל עמם. בעומק לבם ישנם לא מעט רצונות זרים, הפוכים ומנוגדים לאורחות היושר. הם אומרים את הדברים בצורה של מלומדה, כקוראים נוסח של סגולה להצלחה בלימוד. הם כביכול מתנצלים בפני הקב"ה ואומרים - 'רצוננו לעשות רצונך, אבל מה אעשה ששאור שבעיסה ושעבוד מלכויות מעכב'. אך אצלם המשקל של השאור וההשתעבדות למלכויות תופס מקום נרחב בנפש, מאפיל ומחשיך ומעכב בעד השוואת הרצונות שלהם ושל קונם.

הלומד את דברי נפש החיים בעיון מעמיק רואה כי הרב מבאר שם באורך שמלאכת החיבור לתורה בנויה כך: מצד אחד, ישנה הכרה במהות חלקי התורה: ישנו חלק שנקרא - דבר ה', ישנו חלק שנקרא - חכמת ה', וישנו חלק שנקרא - רצון ה'. מצד שני, ישנה הכרה של אותן הכוחות בנפש הלומד, כוח הדיבור, כוח החכמה וכוח הרצון. העמדת הכוחות אלו מול אלו הם שיובילו את האדם לדבקות של דיבור בדיבור, חכמה בחכמה, רצון ברצון.

לענייננו, הכוונה בהעמדת כוחות הנפש בהקשר להכנת כוח הרצון של הלומד להידבקות בקומת הרצון של המאציל, היא מלאכת זיכור וטיהור הלב מכל סיגי הרצונות השייכים לשאור שבעיסה ושעבוד מלכויות. מלאכה זאת של ביטול הרצונות החיצוניים נעשית מעבר לזמן העסק בתורה, בשעת השקט, בזמן התבוננות האדם על כוח הרצון של נפשו. שם הוא רואה להיכן לבבו נוטה, אלו שורשים פורה ראש ולענה קיימים בגלוי ובסתר לבבו, והוא עמל לעקר ולשרש אחריהם.

יתר על כן, כותב הרב^[17] [17] כי קודם שמתחיל הלומד את סדר הלימוד עליו להכין את עצמו, זמן מועט. בזמן הכנה זה, האדם מפשפש ומממשש בדרכיו ושב בתשובה על מעשיו דיבוריו ומחשבותיו שאינם לפי דרך התורה וגדרי הדינים. וכן באותו זמן הוא מנתק את לבו מכל היות העולם, ומכל מה שמושך וטורד את לבבו. הוא מעמיד את עצמו שמלבד לימוד התורה אין לו שום עסק ועניין אחר. עוד הוא מקבל על עצמו באותו זמן בלב אמת וכנה, שמגמת הלימוד הינה על מנת לכוון את רצונו לרצון קונם, לשמור, לעשות ולקיים.

אחר הכנות אלו, לב האדם, שהוא משכן כוח הרצון, הוכשר לרצות רק את מה שהקב"ה רוצה. כגודל הזיכור וטהרת הלב, כל אחד ואחד לפי מדרגתו, כן הוא מוכן לדבק את רצונו יותר ויותר לרצונו הטהור יתברך ויתעלה שמו. ומכוח כך הוא ניגש ללימוד עם לב חי וזך שפועל ושולט בו רצונו של הקב"ה - 'לעשות רצונך חפצתי'^[18]. אזי ליבון סוגיות ההלכה בעיון השכלי משמש אמצעי^[19] [19] על מנת לחבר את הסכמת הלב לקבל, לרצות ולדבוק ברצון נותן התורה יחד עם אור הרצון עצמו. ואז מתקיימים בו דברי הנפש החיים - 'ויכוון להתדבק בלימודו בו בתורה, בו בקב"ה, היינו להתדבק בכל כוחותיו לדבר ה' זו הלכה, ובזה הוא דבוק בו יתברך ממש כביכול, כי הוא ורצונו חד'^[20] [20].

עיקר מהותה של התורה היא גילוי רצונו של הקב"ה. שהרי השם 'תורה' נגזר מלשון הוראה, כיון שהתורה היא גילוי הוראת רצונו ית"ש. תורה בלשון ארמי נקראת אורייתא, מלשון אור מלשון הוראה, כי עניינה גילוי אור רצונו לנבראיו.

במשך כל ששת אלפי השנים שהעולם מונהג במהות של אחר חטא אדם הראשון, לעולם ישנה התכתשות בתוך נפש האדם בין הכוח של 'רצוננו לעשות רצון בוראנו', לבין הכוח של 'אבל מה נעשה ששאור שבעיסה ושעבוד מלכויות מעכב' שמחדש בקרבנו רצונות זרים ומנוגדים לרצון יוצרנו. אולם מיום יציאת מצרים ועד ו' בסיון, ערכו כלל ישראל הכנה רבתי של נ' יום. בתקופה זו הם שקדו ועמלו לעקור לשרש לבטל כל רצון זר מלבם. כך שבזמן מתן תורה עת שעמדו עם ישראל לרגלי הר סיני, לבם היה זך ומטוהר לגמרי מכל סיגי שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות. ולהפך, בלבם התגלה תוקף עצום של רצוננו לעשות רצונך. מצב זה היה תנאי הכרחי על מנת שיהיו זכאים לקבל את התורה, את הוראת הרצון העליון. אחרת, מבלי הכנת כלי זך לקבל בו את אור האורייתא, לא יתכן שתנתן להם תורה. רק תיאום מלא בין כלי הרצון של מקבלי התורה לאור הרצון של נותן התורה, יכל ליצור מציאות של מעמד אדיר כמתן תורה.

כשם שמעמד מתן תורה הוא פרי שיא הכנת כלי הרצון לקבל את אור הרצון. כך לעולם, הגישה והתנאי ההכרחי לזכות לאור התורה הוא דווקא על פי אותה עבודת הכנה שעמלו עליה מקבלי התורה בסיוני. ככל שהכנה מתעצמת וגוברת ונדמית

להכנה של דור דעה, כך הלימוד מרומם ונעלה, ונדמה להשגותיהם בשומעם קול האלקים חיים מדבר מתוך האש הגדולה.

שוב נחזור ונבהיר, ישנם רבים שלמדו והשכילו את דברי נפש החיים, אך הם סבורים כי כוונתו - שאם בשעת הלימוד מלווה אותם מחשבה - 'אני עוסק ברצון הבורא על פי כל הגדרים שנתבארו בספר נפש החיים, על מנת לקיים וכו', ממילא הם מדביקים את רצונם ברצון קונם. אבל זוהי טעות מובהקת, כי הם רק חושבים במוחם על כל ההוראות וההגדרות כיצד לדבוק באמצעות הלימוד ברצון יוצרם. אבל יסוד ברור ומחלט הוא שכל דבר שנמצא רק במדרגת המחשבות ובמדרגת השכל והידיעות ולא הושב אל הלב ונקנה שם, אינו שייך באמת למדרגת האדם. מדרגת האדם היא מה שמחכמתו והבנתו ודעתו הושב וחדר אל תוך לבבו, ונעשה חלק ממנו. גילוי של רצון לעשות רצון בוראו המצוי רק במוח, לא מועיל הרבה. אין בכוחו לדבק את האדם לרצון יוצרו.

נבהיר הבהרה נוספת על מנת להשלים את התמונה. על אף שחילקנו את סדר המדרגות כך שחלק האגדה שבתורה הוא מדרגת דבר ה' וחכמתו, וחלק ההלכה שבתורה הוא מדרגת רצונו ית"ש. ואם כן, כביכול יש מקום לטעות ולחשוב שלצורך לימוד ההלכה יש צורך רק בכלי הרצון, ואין שימוש בכלי החכמה. אך ברור כי גם לשם לימוד הלכה בעיון עמוק כראוי נזקק הלומד להשתמש בכוחות של חכמה ובינה. זאת מחמת שאין לך דבר בבריאה שיכול להתגלות שלא דרך החכמה והבינה. לפיכך, גם רצון הבורא ית"ש לא יכול להיות גלוי לאדם אלא דווקא דרך החכמה. עיקר הלימוד הוא עם כוחות השכל, ועיקר מקום גילוי הרצון במדרגת האדם הוא בלב. זה בלא זה אינו מספיק. כי מצד אחד, גם כאשר הלב רוצה לעשות את רצון יוצרו, אך מכל מקום לא ניתן ללמוד הלכה רק עם רצון הלב בלא כלי השכל, שהרי לימוד ללא כוח החכמה והבינה אינו לימוד. מצד שני, ללמוד הלכה רק עם חכמה אינו מביא לדבקות ברצון. אם כן, נבין ברור כי החכמה היא הדרך לגילוי הרצון, אך עיקר המכוון בלימוד ההלכה הוא, להעמיד את קומת הרצון של האדם לכוונה אל מול קומת רצונו של הקב"ה, להדביק רצון ברצון.

הביטחון וההידבקות ברצון שורשם אחד

אחר שדברי נפש החיים הובנו ברור, כי העסק בלימוד ההלכה באופן הראוי, הנכון והמתקן, כך שהאדם מסלק מאורח החיים כל סיג רצון המנוגד לרצון הבורא. הוא הוגה ברצונו תמיד, ומקיימו באופן מעשי. אורח חיים זה פועל ובונה מהלך של שיעבוד הלב לרצונו ית"ש. נוכל כעת לראות ולהבין כי שורש מהות הביטחון היסודי וההידבקות ברצון המאציל שורשם אחד.

הרי פתחנו את הפרק בהגדרת הביטחון היסודית שכל עניינה הוא הידבקות וחיזוק האמונה והידיעה כי רק רצונו של הקב"ה הוא לבדו יוצא מהכוח אל הפועל. מה שהקב"ה גזר לכל בריה זה מה שיקרה לה, ומה שקצב לה זה מה שתקבל. 'אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' [21] - ואף אחד לא יכול לשנות או להתנגד לרצונו, כעין מה שנאמר ביחס לגדרי המלכות בעולם התחתון - 'מלך פורץ גדר ואין מוחין בידו' [22]. אין מי שיכול לעכב או להחיש. אין פעולה שתגרום להוסיף או לגרוע. אדם שדבק חי ונושם את הידיעות הללו, הם חדורים וספוגים בלבו, מלבד כך שהוא ניחן בנינוחות ובמנוחת נפש מתוך ביטחון שלם בבורא העולם שימציא לו כל צרכיו. הוא מקבל בהסכמה ובהכנעה, בשלווה ובשוויון נפש את כל מאורעותיו. מעבר למתנת סגולת הביטחון לה הוא זוכה, מהלך חיים זה מעמיד את האדם במדרגה שכולה רצון.

אם כן, נמצא כי שני מהלכי החיים שתארנו: הן מהלך חיי ביטחון, והן מהלך חיים של עמל לימוד הלכה וקיומה, שניהם פועלים את אותה פעולה עצומה של יישור, חיבור וצירוף קומת הרצון שבנפש אל מול קומת רצונו של הקב"ה. שני המהלכים מובילים ומעמידים את האדם בתפיסת חיים שהנושא המרכזי שלה הוא רצונו של בורא העולם. להכרה תפיסתית ואמונה חושית בפועל, שרק רצונו ית"ש שולט ונוהג בעולם. זוהי תבונה עצומה, שצריכה ביאור.

כוח הביטחון אינו נבנה במהלך של התעוררות

אם נשאל בני אדם - איזה סוג לימוד תורה לדעתם מתאים ומועיל יותר להגברת מידת הביטחון בנפש: אגדה או הלכה? נגלה כי רבים יסברו שעדיף ללמוד דברי אגדה המעוררים להדיה התפעלות וחיזוק האמונה והביטחון בלב האדם בבוראו. אולם זוהי טעות הנובעת מהתפיסה הפשטנית בהבנת מהות הביטחון כמהלך של התעוררות והתפעלות, ולא כמהלך של בניין כוח הרצון.

מידת הביטחון נחוצה לכל אדם, כי כל אחד מאיתנו נזקק לה על מנת להתמודד עם נסיונות החיים. אולם הגישה השטחית שרבים ההולכים בה, לעת מצוא, בבוא האירוע או הפגע בו משוועים לישועה, או כאשר מתחדש צורך פתאומי בשפע שאינו בהישג יד. כך שהדרך היחידה לצלוח בשפיות את הניסיון והמתחים, עוברת בחצר הביטחון. אזי מתעוררים הם לחפש עצות לנפשם, כיצד יקנו את כמות הביטחון הגדושה לה נזקקים.

במהלך החיים הפשוט חיים הם את חייהם היהודיים השגרתיים בשאננות, עד שיום אחד נפגשים במצב ממצבי החיים שמסעיר אותם. ניצבים אל מול ניסיון, ונפשם כאוניה בלב ים, במוקד הסערה. במצבים אלו השימוש בביטחון בבורא העולם, הוא התרופה העיקרית ואולי היחידה. אחת מהדוגמאות הנפוצות היא 'עת דודים', בו ההורים מגלים לפתע כי בתם הגיע לפרקה. על מנת לשדכה בשידוך הגון, מוכרחים הם לגייס ממון רב, הרבה מעבר למה שמצוי באופן רגיל וטבעי ברשותם. אזי פונה האישה שכולה מבוהלת וחוששת מאין יבוא עזרם, אל בעלה שנראה לה כמשענת קנה רצוף - 'מנין יצמח לנו סכום הכסף האדיר לו אנו דרושים?'. והוא עונה בקול ענות חלושה - 'נו נו, נראה שכדאי לנו להתחיל לעבוד על מידת הביטחון'.

אזי, פונים הם לארון הספרים ושולפים משם את ספרי האמונה והביטחון השמורים לעת כזאת. מתיישים וקוראים בהתלהבות מאמרים המושתתים על אגדות הש"ס. מאמרים בדבר הניסים והנפלאות שחולל בורא העולמים שוכן מרומים. כיצד מפעם לפעם משודד הוא את מערכות הטבע, ומכוונם להושיע באורח פלא את הצדיקים הבוטחים בו ומצפים לישועתו. כיצד הוא ית"ש פודה שבויים, מציל עשוקים, עוזר דלים, מפענח נעלמים וכו'. מתלהטים הם מגדלות ועוצמת סיפורי המעשיות, בדבר ההשגחה הפרטית הייחודית המלווה את בעלי האמנה שנושעו. מתפעלים הם מנוראות ההצלחות הרפואיות הפלאיות, הנבראות ונשלחות להושיע חולים חשוכי מרפא הנדכאים בייסורים. כאלו שמאסו בעסקנות רפואית, ברופאים וברפואות, ופנו לדבוק בביטחון שלם ב-'אני ה' רופאך'. גומעים הם בצמא עדויות רבות של רווקים ורווקות שזכו לשידוכים מצויינים. זאת, אחר שנטשו את דרכי שתדלנות השדכנים, ופנו למלא לבם בביטחון ביוצרם, שימציא להם זיווגם. וכן מעלעלים הם בעדויות מפי עקרות עצבות, ששנים ארוכות שההו בלא פרי בטן. זאת, למרות אין סוף טיפולי הפריה והריונות כושלים. אותן השוממות, זכו להיפקד בבנים ובבנות. אך כך עלה בגורלם, רק אחר שזנחו את דרכי הטבעיים, התגברו בתפילה ובביטחון עד שנושעו באורח ניסי.

גישה רדודה זו נובעת מהתפיסה, כי כוח הביטחון הוא כעין כלי שמונח בארגז הכלים הכבד, שמצוי בתא התחתון בארון המחסן. כך שרק כאשר נפער חור בצינור המים, או שנשרפו נתיך וחוטי החשמל, נעקרה הרגל משולחן העץ. מכיוון שלא ניתן לטפל בתקלה החמורה בידיים חשופות. פוסעים הם למחסן, גוררים את הארגז הכבד החוצה, פותחים אותו, בוררים ושולפים מבין שלל כלי העבודה את הכלים הנחוצים, ונגשים למלאכת התיקון. ואם הכלי הנדרש איננו, נפקד מקומו, או שמעולם לא קנו כלי כזה. או אז מזדעקים מהר לסקור, למי מהשכנים אולי ישנו כלי כזה להשאלה. אם לא, מחפשים בחבורות הפרסומונים המקומיים מספרי טלפון של גמ"חים להשאלה או מוקדי השכרה של כלי עבודה. אילו כל אלו עלו בתוהו, נאלצים לרכוש בכסף מלא את הכלי הנחוץ.

זהו היחס, וזהו התפיסה של רוב הציבור לכוח הביטחון שבנפש. הביטחון הוא כוח אחד מבין שלל הכוחות החבויים בנפש. ההתעסקות עמו, והשימוש בו אינו תדיר. רק בעיתות משבר צר ומצוק, סערות מתחים ולחצים. אזי, פונים לחפש עצות כיצד לצאת מתרדמת האמונה. לפשפש ולמשמש בבכּי הנפש, היכן מצוי הוא כוח הביטחון הנעלם. אם מוצאים משהו ממנו, מתברר כי אין הקומץ משביע את הארי. או אז תרים הם אחר מורה דרך, צדיק, חכם, רב, משגיח או משפיע שיצוק מעט מתוכן האמונה והביטחון השופעים בו אל נפשם הריקה, העניה סוערה. מנסים לדלות אור של אמונה, לשאוב מימי ביטחון בהשגחת הבורא מהספרים הקדושים העוסקים באגדות התלמוד.

זוהי תפיסה מוטעית שסוברת כי את כוח הביטחון קונים בעת הצורך על ידי מהלך של התעוררות, התלהבות, התלהטות והתפעלות. אולם לא זו הדרך ולא זו העיר. כוחות רגשיים אלו שמקורם ביסוד האש, לא יכולים לבנות בניין מיוסד של כוח הביטחון בנפש. בניין בונים בשימוש ביסוד העפר ולא ביסוד האש. התלהבות והתלהטות לנושא הביטחון יכולים לשמש מנוף להתחלת הבניין, אך לאחר ההתעוררות צריך לבוא מהלך מיוסד של בניה. כל אדם צריך לבנות בניין של ביטחון איתן בנפשו. בניין שיעמוד לו לעזרו ולסומכו כראוי, להרגיעו מסערותו, להכשירו לתפקד בשלווה, בישוב הדעת ובמנוחת הנפש. זאת, בכל עת בכלל, אך במיוחד בעיתות לחץ, מבוכה, מתח ומצוקה, תפקיד בניין הביטחון ליצור כוח מאזן של הרגעה, השקטה וישוב.

צריך להבין ברור, המהלך שבני אדם קופצים פתאום להתעוררות לחשיבות מעלת הביטחון בה', ומחליטים מיד לעבוד על מידה זו ולזכות בה, זהו מהלך שגוי. הדרך להגיע לביטחון אינה מתחילה מעבודה ישירה על כוח הביטחון ככוח פרטי בנפש. ובוודאי שאינה מתחילה רק כאשר ישנה התמודדות נפשית שמצריכה ביטחון.

בניין הביטחון הוא פרי עבודת ה' כולה

הרמב"ן מגדיר כי פרי עבודת ה' כולה הוא הביטחון בקב"ה. המבט השטחי לא רואה קשר בין עבודת ה' לכוח הביטחון. לכאורה, אלו שני עניינים שהקשר ביניהם אינו ברור.

בפשטות נראה, כי עיקר אורח החיים היהודי הוא מהלך של עסק התורה וקיום מצוותיה. רק שישנו איזשהו פרט אחד מפרטי עבודת ה', מצווה פרטית שנקראת 'ביטחון'. סיבת הטעות נובעת מכך שמכוח חטא אדם הראשון שאז נתקללו בני האדם

כולם בקללתו - 'בזעת אפיון תאכל לחם'. נוצר מצב מחודש של בחירה בין השתדלות לביטחון. לפיכך, כל יהודי, באיזשהו שלב בחיים, צריך לגשת ולטפל בחלק הזה, ולעמוד על כך שיהיה מתוקן ומכוון. אולם גישה זו הינה חיצונית הנובעת מטעות תפיסתית ומהבנה שטחית שכביכול כל עניינו של הביטחון היסודי הוא התחזקות באמונה כי רק גזירת הבורא יתברך היא שתתקיים. ואם כן, הרי שהביטחון הוא כוח נפשי נפרד לעצמו, כך מתייחסים ונגשים אליו, וכך עובדים איתו.

אבל אחר שביארנו לאורך ולרוחב את ההגדרה העמוקה כי שורש הביטחון הוא ההידבקות ברצון. אם כן, הרי שהמבט הפנימי השורשי העמוק אינו מביט על הביטחון ככוח נפרד ממערך כוחות הנפש, אלא כחלק המשולב ומצורף למערך חיים העיקרי שכל עניינו חיבור והידבקות ברצון הבורא. הביטחון הוא מהלך שנבנה כחלק מקומה שלמה של חיים. מהלך ההידבקות ברצון הבורא, וכן מהלך בניין הביטחון כנגד הבהילות וההשתדלות, אין אלו שני מהלכי עבודת ה' מקבילים, אלא זהו מהלך שתוכו ועיקרו הוא עניין אחד.

עד כמה שמבינים שהביטחון אינו רק התחזקות באמונה, אלא כל עניינו של ביטחון הוא ברור פנימי שכל החיים הם גילוי שרק רצונו ית"ש הוא הכוח היחיד שיוצא לפועל. רק מה שריבון העולמים רוצה הוא שקורה, הוא שמתקיים, וזולת זה אין כלום. נבין גם כן, כי תפיסה פנימית זו בביטחון הינה תוצר ותולדה של אורח חיים שלם של צירוף והידבקות לרצון העליון.

אדם שעיקר צורת החיים שלו היא מהלך של ביטול רצונו וגילוי רצון יוצרו. הוא עמל בשיטתיות וביסודיות לבטל את כל הרצונות האנוכיים והפרטיים: הגסים, הדקים והדקי דקים. עוקר ומשרש כל שורש פורה ראש ולענה, מטהר ומזכך את לבו. כל עסקו הוא לימוד התורה וקיום גדרי הדין. תנועת החיים שלו היא ההליכה הטבעית על פי יושר אורחותיו של הקב"ה כל ימיו. אזי פרי כל עמל עבודתו הוא ביטחון. כוח הביטחון היסודי הוא תולדה מוכרחת בנפשו. אצלו כוח הביטחון יוצא מהכוח לפועל המעשי בקלות ובטבעיות. זאת מחמת שעמל הצירוף לרצון יוצר בנפש תפיסה כי רק רצונו ית"ש תופס מקום, ואין מקום לרצונות סותרים, לרצונות זרים. זוהי תפיסת נפש שלעולם לא יחסר לה דבר - כי כל מה שאינו נצרך בשירות או בעקיפין לעבודתו ית"ש, אינו מבוקש לה. וכל דבר שהינו צורך אמיתי לעבודת ה', ודאי יתקבל, כי זהו רצונו ית"ש שיהיה.

אדם שזוהי צורת החיים שלו, זוהי ההנהגה המעשית התמידית של היום יום, זהו בניין החיים שלו. אצלו בניין כוח הביטחון נבנה כמעט ממילא, הוא פועל יוצא של מדרגת החיים הנעלה שלו. אצלו הביטחון משולב ומצורף ופועל כחלק ממהלך החיים הכולל. זוהי הגישה השורשית והיסודית לבנות את כוח הביטחון ולתקנו בצורה הנכונה. אלו הם חיים פנימיים שבונים את מדרגת הביטחון הנעלה.

עומק החילוק בין ב' השיטות במהות הביטחון

הגדרנו כי ישנם ב' מהויות של ביטחון: עליונה - לבטוח שבוודאי רצוני יתממש. יסודית - לבטוח שרק רצונו ית"ש הוא שיתקיים. בפשטות מבינים כי יסוד המחלוקת הוא האם יש גבול למה שניתן לבטוח עליו: סברת הביטחון העליונה כי ניתן למשוך כל שפע או ישועה שהאדם חפץ בו מכוח הביטחון שודאי רצוני יתממש: הכל מכל כל. לעומת זאת, סברת הביטחון היסודית הינה, כי האדם יכול לבטוח שרק ישועה או שפע שהקב"ה רצה וגזר לחלקו יתקבל. רק מה שהקב"ה רוצה יכול לצאת לפועל, ואם יבוא אדם וירצה ויבטח בדבר שהקב"ה לא רצה וקצב לו, הוא לא יקבל.

אולם בפרק הקודם הארכנו לבאר כי גם בשימוש במדרגת הביטחון העליונה, לא יתכן לבטוח שכל מה שאדם ירצה ודאי יתקיים. אדם לא יכול לעשות ככל העולה על רוחו בעולם, ולכן לא ניתן למשוך השפעה שלא נגזרה ולא נקצבה והוכנה במחצב הנשמות. גם אם אדם בטח בכל לבו שרצונו יתקיים וכך אכן קרה. כוח הביטחון העצום הזה התגלה בנפש הבוטח רק מחמת שהקב"ה גזר מעיקרא שכן יהיה. כי אם הקב"ה היה גוזר אחרת, לא היתה אפשרות מציאותית לבטוח בצורה שלמה שהוא יקבל דבר שלא נקצב לו, והוא ודאי לא היה מקבלו.

מובנו של באור זה, כי על פי ב' השיטות מוסכם כי רק ישועה והשפעה שנגזרה על האדם ניתן למשוך מכוח הביטחון. לפיכך מתעוררת השאלה מהו ההפרש בין השיטות במה לבטוח: האם לבטוח שרצוני ודאי יתמלא או שרצונו ית"ש יתקיים, הרי בין כך ובין כך רק מה שנגזר מאיתו ית"ש הוא שיתקיים. אם כן, לכאורה אין שום מחלוקת?

אמת היא, כי על פי דברנו הנזכרים מקבלת המחלוקת פנים אחרות לגמרי. המחלוקת נוגעת למגמתו של האדם בשימוש בכוח הביטחון, כאשר אדם שם את כובד משקל ביטחונו על כך שהדבר בו הוא חפץ, אליו הוא משתוקק, ודאי יבוא עליו, הוא בעצם דבק ברצון העצמי שלו. לעומת זאת, כאשר האדם שם את מגמת בטחונו להכין את נפשו להסכמה לקבל את גזרתו ית"ש בין לטוב ובין למוטב, הוא מדבק את עצמו ברצונו של הקב"ה.

ניתן דוגמא על מנת להבין ולחוש את ההפרש בין הגישות השונות במהלך העבודה עם כוח הביטחון. כאשר אדם בא לבטוח

בקב"ה שיספק לו את פרנסתו ופרנסת בני ביתו. לצורך העניין, מדובר ביהודי שאין לו מקורות הכנסה קבועים ויציבים. מלגת הכולל אינה סדירה ומובטחת, גם לאישה אין עבודה קבועה אלא משהו בסגנון 'מחליפה' - ממלאת מקום כאשר מזמינים אותה. אבל לבו חדור אמונה צרופה, הקב"ה ודאי כתב בראש השנה וחתם ביו"כ אותו ואת משפחתו בספר מזונות ופרנסה טובה. לבו סמוך ובטוח שיוצרו זוכרו לטובה ויודע את מחסורו וצרכיו שנאמד בכעשרת אלפים שקלים, על מנת לכלכל ולהעניק לכל בן בית את מנת חדשו. ובדאי ימצא הבורא את הדרך והמסילה כיצד להכניס לו את ההכנסה המבוקשת.

במצבים מעין אלו ישנם שני מהלכי שימוש בביטחון המעשי: מצד ענף הביטחון, הוא בוטח שודאי הקב"ה יזמין לו את הכסף הנצרך לו לפרנסתו כדי צורכו, שהרי - 'מאן דיהיב חיי יהיב מזוני'. כלומר, מגמת בטחון היא כלפי רצונו העצמי לצאת מן המיצר, וכלפי הכסף הנכסף שישתלשל לכיסו ויפתור את מצוקתו. לעומת זאת, מצד שורש הביטחון האדם מדבק את עצמו ברצונו של בורא העולם החפץ בקיום הנבראים בכלל, בקיומם ובטובתם שלו ושל בני ביתו בפרט. על כן, ודאי מחוק טובו רצה הבורא וגזר וקצב פרנסה בהרווחה לו ולמשפחתו. כלומר, מגמת בטחון הינה כלפי רצונו של הקב"ה להתחסד עמו ולהיטיב לו.

ישנו הבדל עצום בין הגישות: אם האדם מסתובב עם ביטחון חזק שודאי יגיע מילוי חסרונו, הרי שמהלך ביטחון זה מדבק אותו בעשרת אלפים שקלים להם הוא נזקק בדחיפות. אולם אם האדם קובע את דעתו באמונתו שהקב"ה חפץ להיטיב ולזון את נבראיו. מגמת ביטחון, שודאי גזירת הבורא לכלכל את צרכיו בדרך טובה ורווחה תתקיים. בגישה זו הוא מדבק את עצמו ברצון העליון.

ההתבוננות בדוגמא זו ממחישה את ההפרש העצום שבין שני מהלכי העבודה הללו. אמנם בשני המהלכים מתגלה כי העומק של כוח הביטחון הוא דבקות ברצון כפי שהגדרנו. אך המקום אליו האדם מדבק את עצמו שונה לגמרי בכל אחד מהנתיבים: דבקות ברצון העצמי להרווחה ולממון, או דבקות ברצון הבורא להשפיע טוב וחסד.

צריך להבין כי גם הביטחון בענף הוא מעלה עצומה של מידת ביטחון בקב"ה, שרוב רובם של בני אדם רחוקים ממנה. אלא שאנו מציינים רק את הפחיתות היחסית בגישה זו, בה האדם אמנם שם ביטחון בבורא שיפרנס אותו, אלא שבמהלך מימוש הביטחון הוא מדבק את עצמו ברצון התחתון למילוי חסרון הממון.

דבקות בצינור מול דבקות בבעל הרצון

העמדנו את המחלוקת בין ב' השיטות בפנים של ביטחון כדבקות ברצון. כידוע 'רצון' בחילוף אותיות 'צנור', הצינור הוא כלי ההמשכה בין מדרגת ה'נותן' למדרגת ה'מקבל'. והנה ב' השיטות הם ב' חלקי ביטחון שהם שתי מדרגות: חלק אחד הוא ביטחון במדרגת צינור, וחלק שני הוא ביטחון במדרגת רצון. כאשר הביטחון הוא במדרגת צינור אזי האדם דבוק בכלי של השפע. וכאשר הביטחון הוא במדרגת רצון אזי הוא דבוק ברצון של בעל הרצון. וכיוון שאצל הקב"ה הוא ורצונו חד ממש, הרי שכאשר אדם מדבק עצמו ברצון הוא נדבק בבעל הרצון עצמו, הוא דבק ב'נותן'. מה שאין כן, כלי הצינור ממנו השפע משתלשל ומגיע לאדם הוא כבר פחות בגדר אחדות עם הקב"ה, זוהי אחיזה בענף שכבר התרחק מהשורש. הקצה התחתון של הצינור, זוהי הידבקות בהשפעה שהשתלשלה. והקצה העליון של הרצון הוא דבקות במדרגה העליונה של צד ה'מקבל', בקומת הרצון העצמי של האדם.

ישנם מצבים בהם אדם עובד עם שיטת הביטחון שודאי רצונו יתממש, ביחס לרצונות שתכליתם אנוכיים לגמרי. כאן די קל להכיר ולהסכים לפחיתות שיש בגישת ביטחון זו ביחס לגישת הביטחון היסודית. כי ברור לכל שבמצב כעין זה האדם מדבק עצמו בגוף הדבר אותו הוא חפץ להשיג או הישועה לה הוא נצרך, ותו לא.

לעומת זאת, ישנם מצבים בהם התכלית שלשמה האדם בחר לנקוט במהלך הביטחון שודאי רצונו יתקיים, הוא על מנת להשיג 'כלים' שיועילו לו לעבודת ה', ישפרו ויטיבו אותה. כך שבעצם כוונתו לפעול פעולה לשם שמים. לשם כך הוא עושה שימוש בכוח הביטחון על מנת לבנות צינור של שפע, שיחבר ויקשר אותו למקור ההשפעות כולם. משם הוא ימשוך את ההשפעות הנצרכות לו לפי דעתו, גם אם הם השפעות שלא בהכרח נקצבו מלכתחילה מרצונו של הקב"ה לחלקו. כאן רצונו של אדם זה אינו עומד בניגוד לרצון הבורא. להפך, הוא רוצה את אותם הכלים על מנת לעשות את רצונו של הקב"ה, לפי הדרך שהוא מבין כנכונה עבורו בבחינת 'עשה רצונו כרצונך'. אם כן, הוא לאו דווקא דבוק בממון או בשאר ההשפעות. מבחינתו לאורך כל הדרך הוא מבין ומודע כי אלו רק כלים לצורך ישוב הדעת, מנוחה ושלווה הנפש, להם הוא מתאוה ומשתוקק על מנת לעבוד את בוראו במיטבו. אם כן, לכאורה אין פחיתות במהלך שכזה, יחסית לגישת הביטחון היסודית.

האף אמנם שבגישה זו האדם מנסה להפקיע את עצמו מהתפיסה התחתונה של הידבקות בעצם הדבר אותו הוא חפץ להשיג כממון וכדומה. אך צריך להבין כי במהלך זה הוא עדיין מדבק את עצמו במדרגה פחותה של רצונו העצמי, אבל לדבקות

ברצון העליון הוא לא הגיע. כי גם כאשר אדם מגדיר לעצמו שרצונו הוא לשם שמים. לדוגמא: תכלית רצונו להשיג סכום ממון נכבד על מנת שהוא יפטר מכמה וכמה חיובים הרובצים, מכבידים ומעיקים עליו. ובמאמצעות הממון המבוקש הוא ודאי יזכה לישוב דעת נכבד שינוצל במלואו לעבודת הבורא ית"ש. אולם זוהי תכלית רצונו, אך בכדי למשוך את הממון הוא בוטח שודאי הכסף ישתלשל אליו עד למקומו. במהלך ביטחון זה הוא דבוק בהשתוקקות, בקיווי ובתקווה במשיכה ובזכיה בגוף הממון, בכיסופים שלו למילוי רצונו העצמי הנוכחי לקבל את חפצו המבוקש. ויתר על כן, הוא מתעלה ודבק ברצונו לעשות רצון בוראו. אשרי מי שרצונו לעשות רצון יוצרו, והוא דבק ברצון זה. אך זוהי דבקות בקצה העליון של מדרגת ה'מקבל', בקומת הרצון המתוקנת של האדם. אך עדיין אין זו דבקות במדרגת ה'נותן'. במהלך מעין זה, האדם אינו עוסק בלדבק את עצמו לרצונו של הקב"ה עצמו. הרבה אנשים רוצים דברים 'בשביל...' , אך כל החיים הם נשארים רק 'בשביל', ואל 'בשביל' הם לא מגיעים.

ב' השיטות במהות הביטחון הם שתי מדרגות של קומת ביטחון שלמה

כפי שביארנו בפרק הקודם כל מחלוקת בדברי רבותינו היא אינה באופן של שצד אחד אמת וצד שני שקר. אלא כל מחלוקת היא מלשון חלקים, אנו מצרפים את שתי החלקים לקומה אחת שלימה, ממילא אלו ואלו דברי אלוקים חיים. המהות הפנימית של העבודה המעשית עם כוח הביטחון היא הדבקות ברצון. קומת הביטחון שעניינה דבקות ברצון מתחלקת לשורש וענף: ענף הביטחון הוא ההידבקות במה שהאדם רוצה. לעומת זאת, שורש הביטחון הוא ההידבקות ברצונו של הקב"ה.

הקדמנו כי כדרכה של תורה פעמים שסדר המדרגות מתהפך. שבעים פנים לתורה, אם בפנים מסוימות מדרגה אחת עליונה ביחס לשניה, בפנים אחרות סדר המדרגות מתהפך והעליונה נעשית תחתונה, והתחתונה נעשית עליונה. וכן הוא גם בנידון שלנו במדרגות מהות הביטחון, בתחילה הגדרנו כי המדרגה העליונה מורה לבטוח שודאי רצוני יתממש, והמדרגה היסודית מורה לבטוח שהגזירה היא שתתקיים. ומצד שני בפרק זה העמדנו את המחלוקת בפנים של ביטחון כדבקות ברצון, ולפיכך סדר המדרגות התהפך - המדרגה היסודית מתגלה כשורש הביטחון שעניינה דבקות ברצון העליון של הבורא יתברך ויתעלה שמו. לעומת זאת המדרגה העליונה מתגלה כענף, שהאדם מדבק את עצמו במה שהוא רוצה.

נמצא כי ב' שיטות הביטחון המבוארים בדברי רבותינו מאוחדים^[23]. שהרי הסקנו כי באמת, רק מה שהקב"ה רוצה יצא לפועל. ואם כן, ההפרש בין השיטות הוא: האם להידבק בצינור או בבעל הרצון. האם לעבוד על ביטחון במהלך של התעוררות או במהלך של בנין כוח הרצון.

יזכה אותנו הבורא שנזכה לבנות את קומת הביטחון כהידבקות שלמה ברצונו ית"ש. כאשר אדם דבק ברצון העליון אין לו ממה לפחד כלל.

שאלות ותשובות

עניינים בגדר מתי חלה חובת ההשתדלות, ומהי מידת כמות ההשתדלות שיש לנקוט בכל מצב לפי מדרגת האדם.

שאלה א': הרב מגדיר לכאורה שהגזירה עיקר ואינה תלויה בהשתדלות. אולם מפורסם וידוע כי אדם שאינו בעל מדרגת ביטחון גמורה רובצת עליו חובת ההשתדלות. מהו הגדר של חובת השתדלות זו?

תשובה: המהלך הפשוט הינו כי בין אם יפרע הקנס או לא, הגזירה תתקיים! ביחס לשיטות שלמדו שהגזירה כביכול תלויה בקיום הקנס, שיעור חובת הקנס המוטלת על האדם נמדדת לפי רמת האמונה והביטחון של כל אחד ואחד לעצמו.

ניתן כאן הגדרה על פיה האדם שם ומעריך מהו שיעור חובת ההשתדלות הראויה לו לפי מדרגת נפשו:

אדם המצוי במצב מסוים בו הוא מתלבט האם ראוי לו לבטוח בה' ולחדול מחריצויות ופעולות השתדלות או שמא אין הוא שייך למדרגת ביטחון זו, והוא מחוייב על פי דין כביכול לקחת את האחריות לגורלו, ולעסוק בהשתדלות כלשהי על מנת שתהווה כלי לגזירת קצבת השפע שתחול עליו.

אם האדם לא יפעל השתדלות ברמה וכמות מסוימת, ומחמת כן השקט והרוגע לא מוצאים משכן בלבו, הוא נעשה מבוהל ומפוחד. החששות והספקות חוברות לכוח המדמה וביחד הם מדירים ומנדיים שניה מעיניו. במדרגה זו הוא מחוייב לעסוק בהשתדלויות, כאן הוא מקומו הגמור של חיוב פרעון קנס ההשתדלות. וההשתדלות היא כלי הכרחי לקיום הגזירה.

אם ביחס למצב זה, שופע בו באדם ביטחון כך שנפשו נינוחה ולבו שליו ורגוע, אין הוא טרוד בחששות - גם אם יחדל מכל השתדלות. במדרגה זו אסור לו להשתדל כלל.

אם הוא נמצא במדרגת הביניים, כך שמצד אחד, אם הוא לא ישתדל כלל הדבר יעורר בו מעט חששות ביחס לעתידו. אבל מאידך, הוא מרגיש כי יש בכוחו להתאזר באומץ ולהתחזק באמונה וביטחון וכך להרגיע את נפשו. זוהי נקודת הבחירה של האדם בעבודתו אם תגבר או תפחת מידת הביטחון המעשית שבקרבו. וכאן מוטל על האדם להחליט האם להוסיף בהשתדלות, או להעדיף את הגברת וחיזוק כוחות האמונה והביטחון עד להשקטה והרגעה של הנפש במידה בה הוא יוכל להמשיך לתפקד ולחיות בצורה יציבה ומאוזנת עם כוחות נפשו.

נוסיף הסתייגות מסויימת המשלימה את מלאכת שקילת רמת הכמות והאיכות של ההשתדלות המחוייבת מצד האדם, וברירת דרכי הפעולה והמעשים הראויים והנכונים:

כאשר השומא שערך האדם העלתה כי הוא מחוייב בפעולות מעשיות כלשהן, אזי בשעה שהוא פועל את אותן חריציות למיניהם וגם לאחר מכן, צריך להיות ברור לו בדעתו, ויתר על כן במעמקי לבבו, כי לא ההשתדלות היא זו שהצליחה את דרכו והביאה את התוצאה המיוחלת. אלא התוצאה היתה מתקיימת ממילא מכוח הגזירה. אמנם גם במצב זה שהעלה שהוא מחוייב השתדלות, מכל מקום במידה והאדם רואה מתוך מבט פנימי, כנה ואמיתי על נפשו, כי אם הוא יפעל פעולה מסויימת, הוא לא יוכל להצליח להתנתק מההכרה ומהתפיסה שדווקא ההשתדלות היא זו שהניבה את הפירות. אזי בהבחנת מה, ישנו כאן גדר של דין איסור לנקוט בצעד השתדלתי כעין זה.

במצב זה האדם עומד מול סתירה עמוקה בנפשו: מצד אחד, אם הוא לא ינקוט בפעולת ההשתדלות המדוברת החרדות והפחדים לא ינחו לו. הוא לא יצליח להשקיט את רוחו, ולהמשיך לתפקד מתוך ישוב הדעת. מצד שני, אם הוא יעסוק בפעולה שתגרום לו להאמין כי היא העילה שהועילה לו להשיג את העלול המבוקש על ידו. זוהי פעולה המטילה ארס של דקויות כפירה הנבללים בכוח האמונה שבנפש ומרעילים ומשפילים אותו, מחלישים ומכחישים את כוח הביטחון, מכבידים ומונעים את הוצאתו אל הפועל. (כמובן לא מדובר ברמות כפרנות שמקנה לו דין שינוי פסול לשתייה מדין נסך). זהו מצב שהנפש מצויה בכעין שעבוד מצרים, של חשכות וגלות גמורה, שדרך המוצא ממנו אבוד ונעלם.

שאלה ב': כתוב בתלמוד - רבים עשו כרשב"י^[24] [שמידתו ביטחון גמור בלא השתדלות, שלא להנהיג בתלמידים מנהג דרך ארץ כלל] ולא עלתה בידם. מדוע לא עלתה בידם להגביר את מידת הביטחון?

תשובה: זה מחמת שהם נמנעו מהשתדלות גם במצבים בהם עדיין לא זרחה מדרגת ביטחון בנפשם עד כדי השכנת שלווה ורוגע אמיתיים בלבם. הם היו מבוהלים ומפוחדים עד שהתמוטטו ונפלו. גם אם לכאורה הצליחו לנום את שנתם בשלווה על מיטותיהם, היה זה מחמת שהיו שרויים בדמיונות ומטיבים במנעמי החלומות באומרם שהביטחון מנת חלקם. לפיכך, כאשר עבר זמן והדבר עליו הם כביכול בטחו לא בא ולא הגיע אליהם. הם לא שיוו בנפשם שזו גזרת העליון וטובתם, שהדבר לו הם קיוו וציפו אינו שייך לקצבתם ואינו חסר למצבם. אלא הם היו עצבים ומאוכזבים, מיוסרים ונדכאים. הם תלו את העדר ההצלחה וחסרון השפע במניעת ההשתדלות.

רק אותם המעטים שבאמת קיננה בלבם מידת הביטחון הראויה, כך שהם היו בוטחים ונשארו שלווים ורגועים. הם היו שווים בנפשם שבין אם יגיע ובין אם לא, זוהי גזרתו ית"ש שהתקיימה. הם הם אלו שעשו כרשב"י ועלתה בידם.

שאלה ג': האם יתכן שאדם יהיה שלם באמונתו ובטחונו וממילא הוא יאסר בכל נקיטה של צעדי השתדלות?

תשובה: מאז חטא אדם הראשון אין אדם שאמונתו שלימה על כל תחומי החיים כולם, עד כדי שיהא פטור לגמרי מכל השתדלות ואפילו הפחותה ביותר. אמנם יתכן שבתחומים מסוימים הוא התעלה באמונתו וזרח בטחונו בשלמות, ובאותם חלקי הנפש הללו הוא אכן אינו נזקק לשימוש במהלכי השתדלות אפילו דקים ביותר.

שאלה ד': הרב מייסד יסוד שלא יתכן שאדם יבטח ביטחון אמת בקבלת דבר שלא נגזר עליו. אולם ידוע ומפורסם שישנם כל מיני סגולות לפרנסה: תפילות, כוונות וייחודים, שנתקנו על מנת להסיר מסכים ומקטרגים ולפעול משיכת פרנסה בהרווחה. לכאורה ישנה סתירה - אם אדם לא יכול למשוך את מה שלא נקצב לו, מה התועלת בכל התפילות הללו?

תשובה: בפרק הקודם הגדרנו שמדרגת הביטחון היא למעלה ממדרגת התפילה. תפילות שאדם מתפלל על מנת לקבל דבר מה או מכוון כוונות במגמה למשוך השפעות או משווע לזכות להצלחה וישועה ממצוקה, כל אלו הן פעולות השייכות למדרגת ההשתדלות. אדם שבוטח שגזרת רצונו ית"ש היא זו בלבד שתתקיים בין לטוב בין למוטב, הוא לא מתפלל שום תפילה שמהותה בקשה (פרט לתפילות שכל מהותן היא דבקות, שיר, שבח, הודיה וכדומה). ישנו טווח רחב בין הבוטח השרוי במנוחת נפש גמורה ואינו נצרך לשום השתדלות, לבין חסרון הביטחון הגמור שבלא השתדלות נמרצת הוא טרוד מבוהל ומפוחד. החזון איש מגדיר בקומת ההשתדלות שתי מדרגות: אלו שרחוקים מאוד מאמונה וביטחון, מיד הם פונים לרדוף אחר

נדיבים ושרים ולבקש תחבולות שוא. ולעומתם, צדיק שעדיין לא הגיע למדרגת ביטחון בה הוא נפטר לגמרי מכל חובת השתדלות, לבו פונה לפשפש ולמשמש במעשיו לעסוק בתשובה תפילה וצדקה להעביר את רוע הגזירה. הוא אף כתב בפירוש על עצמו שמדרגת ההשתדלות שלו היא התפילה.

שאלה ה': נראה שעל פי דברי הרב כי הדבקות ברצון והביטחון שורשם אחד, אפשר לבאר את דברי המשנה באבות 'עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו'^[25], כך: אם אתה עושה את רצונו כרצונך. כלומר, שהרצון של הקב"ה הוא נעשה הרצון העצמי שלך. ממילא יש לך ביטחון שהקב"ה יעשה רצונך כרצונו.

תשובה: אכן, יש מרבתינו שדרשו את הפסוק 'רצון יראיו יעשה'^[26] - לא כפשטות ההבנה, שכביכול הקב"ה עושה את מה שיראיו רוצים. אלא עומק הפירוש הוא, שהקב"ה עושה את עצם הרצון של יראיו, הוא מכוון את רצונם לרצות את רצונו. היופי הוא, כי שני הפירושים הללו נובעים משני נקודות מבט של החילוק בתפיסות מהות הביטחון שהגדרנו: לפי מדרגת ענף הביטחון - שרצוני ודאי יתקיים, הפסוק מתפרש כפשטו - שהקב"ה ממציא ליראיו את מה שהם רוצים. לפי מדרגת שורש הביטחון - שרק רצונו של הקב"ה יתקיים. הפסוק מתפרש לפי עומקו, הקב"ה עושה שיראיו ירצו את מה שהוא רוצה.

גם הסוף של המשנה - 'בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך', מתפרש כהוגן על פי תפיסת מהות הביטחון היסודית, כך: אם אתה תבטל את רצונך מפני רצונו, דהיינו אם תסלק את הרצונות הזרים לרצונו מלבך. אזי הקב"ה יבטל מפניך את רצונם של אחרים - דהיינו את רצונם של אלו שאינם רוצים את רצונו של הקב"ה. בבחינת - 'כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא'^[27].

שאלה ו': אדם ששמע או קרא את דברי האלשיך הקדוש, והבין שעניינו של הביטחון כך הוא: בכל עת שחשקה נפשך בדבר מה, תבטח בכל כוח נפשך שהקב"ה ימציא לך רצונך - ובודאי תקבל! לכאורה על פי דברי הרב, האם ניתן לומר כי אדם זה טעה בהבנה מהו ביטחון?

תשובה: ודאי שאין זו טעות! אדם שיצליח באופן מעשי, באמת ובכנות, לבטוח ביטחון גמור שרצונו יתקיים. אכן רצונו יתקיים. הגם שהוא ניגש באופן פתאומי, רגעי או תקופתי, להתפעם, להתלהב, להתלהט ולהתעורר עם נפשו להתחזקות בתעצומות ביטחון. אם אכן יצליח להעמיד תוקף עז של כוח ביטחון, עשוי כוח זה לפעול את משיכת השפע או הישועה, עליו הוא בוטח באמת ובתמים שיבוא. הוא נדבק ברצון במדרגת 'צינור', ומשם השפע נמשך אליו. ברם, כפי שהתבאר בפרק הקודם, ההצלחה שלו לגייס כוחות להידבק בכך שרצונו ודאי יתקיים, נובעת מכך שהוא חש תחושת אמת פנימית כי הדבר לו הוא זקוק, הינו צורך של עצם נפשו. ואם כן, הרי הקב"ה הוא זה שהניח לְחִסְרֵהוּ להיווצר אצלו, וגם חקק והכין לו את המילוי. רק מחמת כן, ההידבקות בצינור מצליחה למשוך את השפע, שהקב"ה רצה וגזר להכין לו. ממילא, שוב הגענו לביורור ולהבנה כי המציאות הינה - שרק רצונו ית"ש הוא שיתקיים (ולא שהיה כאן רצון מיוחד מצד האדם, שיצא לפועל על אף שלא נגזר עליו מלפנים). אולם החיסרון בגישה זו הינו, שאדם כזה מגיע לשפע בדרך עקיפה של הידבקות בצינור, חלף הדרך הישירה של הידבקות בבעל הרצון. אנשים בוחרים בגישה זו, מחמת התפיסה החיצונית כי הביטחון הינה מערכת לעצמה, וכשצריכים - משתמשים ומקבלים.

בפרק זה ביארנו כי האופן לעסוק בביטחון מתוך התעוררות פתאומית, אינה התפיסה הפנימית והעמוקה של מידת הביטחון. לא זוהי הגישה השורשית והדרך היסודית לבנות את כוח הביטחון בנפש האדם. לעולם, הגישה לתקן ולבנות כוחות נפש יסודה - עבודה בשורשי הכוחות. שורש כוח הביטחון הוא ההידבקות וההצטרפות לרצון הבורא כמהלך חיים. הפועל היוצא של הצירוף לקומת הרצון הוא מידת ביטחון בנויה ומיוסדת, שהאדם מאמין, יודע, חש ומרגיש כי רק רצונו ית"ש הוא היוצא מהכוח לפועל, הוא בלבד עשה ויעשה לכל המעשים, ואין שום פגע רע או מאורע שנעשה נגד לרצונו.

שאלה ז': לכאורה נראה, שגם אדם שכל מהלך חייו הם צירוף לרצונו ית"ש, כאשר יעמוד בפועל מול ניסיון שמצריך כוח של ביטחון, גם הוא יצטרך להתעורר ולחזק את עצמו על ידי מאמרים בדבר מידת הביטחון. הוא לא יוכל להיסמך רק על הצירוף לרצון שימציא לו כוח ביטחון להתמודד מול הקשיים?

תשובה: אמנם הטענה נכונה, ואכן גם אדם שעסוק כל ימיו בלימוד וקיום רצון הבורא, גם הוא בשעת מבחן יזדקק לעבודה מעשית פרטית של התחזקות בביטחון. אבל, מהלך ההתחזקות שלו מוציא אל הפועל את כוח הביטחון שכבר קיים ובנוי אצלו. הוא מעורר בקלות ובטבעיות את ההכרות שכבר ברורות אצלו. ההכרות: שרק גזירת רצונו ית"ש היא שתצא לפועל, ואין שום מקרה או פגע בעולם שיכול לשלוט בו, חוזרות לתוקפן במהירות ונוסכות בנפשו נינוחות, רוגע וישוב הדעת. מה שאין כן, מי שהצירוף לרצון הבורא אינו מהלך החיים שלו. כאשר מתחיל הוא להתעורר להתחזק ולעבוד על ביטחון בעת ניסיון, צריך הוא להמציא כוחות שחבויים ורדומים במעמקי נפשו. באופן זה, כבר הרבה יותר קשה להוציא את הביטחון אל הפועל. נוסף על כך, הנטייה של אדם שאינו רגיל להיות מצורף ומשועבד כל חייו לבעל הרצון, להידבק באיזשהו צינור על מנת

למשוך את הישועה לה הוא זקוק, אך הוא נשאר רחוק ולא דבק בבעל הרצון עצמו.

להלן דיון עם משתתפי הועד בנושא: כיצד יכול אדם לדעת מהו רצונו ית"ש מעבר לגדרי התורה הברורים והידועים.

שאלה ח': כיצד אדם יכול ללכת במהלך חיים שלם של דבקות ברצון השי"ת, הרי כל אחד עומד מול מצבים רבים בהם הוא נדרש לפעול דבר מה, ולא ברור לו מהו רצון הבורא ביחס לנקודה זו. שהרי אין גדרי דין ברורים לכל מצב ממצבי החיים. רק היכן שקיים דין מבורר בשו"ע, ברור מהו רצון התורה. מעבר לכך היאך אדם יכול לדעת מה הקב"ה רוצה?

תשובה: זוהי שאלה יסודית ועמוקה שנוגעת לכל אורך רוחב ועומק חיי האדם. כי ביחס לרצונו של הקב"ה הסתום יתר על המפורש. שהרי פשוט וברור שהמציאות הינה כהבנת השואל, שישנם הרבה יותר מצבי חיים בהם לא ברור מה הקב"ה רוצה, יחסית למצבים בהם קיים דין מוגדר ומפורש כיצד לנהוג בשו"ע ונושאי כליו ובספרי השו"ת של פוסקי הדורות.

באופן כללי העצה לכל דבר בעולם היא התפילה, הפניה הישירה לבורא עולם בבקשת עזרה שיאיר את עיני כן שאדע מה רצונו. אולם כאן נתמקד במהלך ייחודי ביחס לשאלה פרטית זו.

הסיבה לכך שאדם אינו יודע מה הקב"ה רוצה ממנו, זה מחמת שבו עצמו מתגלים רצונות אישיים, פרטיים, אנוכיים הממסכים, מסתירים ומעלימים ממנו את רצון יוצרו. אחרת אין שום מעכב מבעד האדם לדעת ברור היטב מה בוראו שואל ודורש מאתו.

השואל: אולי זה מחמת שלא למדתי מספיק תורה? אילו הייתי מקיף ומעמיק יותר הייתי יודע לחשבן כל מצב למי מפרטי הפרטים של המצוות מצב זה שייך, וממילא הייתי עורך תשובה הלכתית ומקיימה?

הרב: חיסרון בעסק התורה אינו סיבה מספיקה, כי אילו לב האדם היה זך וברי מכל רצון אנוכי, הוא היה יודע את כל התורה כולה מעצמו. כי כל הבריאה נוסדה על פי התורה - 'בחכמה יסד ארץ' [28]. גם האדם עצמו כולו בנוי מתרי"ג חלקים המכוונים כנגד תרי"ג מצוות התורה. ממילא, אם לא היו לאדם רצונות סותרים לרצון יוצרו המסמים את דעתו, הוא היה רואה ומבין מתוך עצמו מהי דרך התורה, בבחינת - 'מבשרי אחזה אלוך' [29]. כי הוא עצמו וכל הבריאה כולה בנויים על פי התורה - 'אסתכל בה באורייתא וברא עלמא' [30]. כמו שאמרו חז"ל - 'אברהם אבינו מעצמו למד תורה' [31]. וכן, אם לא היתה התורה, היינו לומדים צניעות מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה, דרך ארץ מתרנגול [32] וכו'. לפיכך, המושכל ראשון הגלוי בכל דבר בעולם הוא תורה. אלא שהדבר נכסה מעיניהם של הנוטים הטועים הזונים מדרך ה'.

נמצא כי ההסתלקות מרצונות אנוכיים, ועבודת ביטול הרצונות של השאור שבעיסה כפי שמבוארת בשאר הוועדים והחיבורים הם הן אלו שיטהרו את הלב. אם האדם לא ירצה כלום, כל עניינו יהיה תשוקה לעשות לשם שמים בלי שום נגיעה נפרדת. אזי, כל התורה שגנוזה בלבו ממילא תתגלה לו, כך הוא ידע מה הקב"ה שואל ומבקש ממנו.

השואל: למדתי בפירושו של הגאון מווילנה לספר משלי שאין אדם שיכול להעיד על עצמו ולומר - זיכית לבבי מכל שורש פורה ראש ולענה [33]. כלומר, לעולם אדם לא יוכל לזכך את ליבו זיכוך גמור מכל סיגי השאור והמחמצת. לפיכך, לעולם אדם צריך לחשוך את עצמו שמה שנראה לו כי הוא רצון הקב"ה אינו אלא הפך רצונו, והטעות נובעת מהעדר זיכוך של רצונות זרים. ממילא דברי הרב אינם מעשיים?

הרב: ישנו עיקרון של שאלות מסוג זה שחוזר על עצמו, וגם התשובה עליהם יסודה הוא אחד.

לכל כוח ומידה בה אנו עוסקים, קיימים שני קצוות: קצה עליון של תיקון גמור, וקצה תחתון של קלקול גמור. אך בתווך בין שני הקצוות קיימים עוד אין ספור מדרגות. גם אם היעד של התיקון הגמור כמעט ואינו מושג, אך עדיין יש צורך לשקוד ולעמול על התיקון, כל אחד עד היכן שידו מגעת. לעבוד ולעלות במדרגות הרבות עד להתקרבות למדרגת השלמות.

גם כאן בענייננו, האף אמנם שהגאון אומר שלא ניתן להגיע בשלימות ללב זך מכל שורש פורה ראש ולענה. אך ודאי שאפשר ונצרך מכל אדם ואדם לקלף את הרצונות הרעים הגסים השואפים לעבירות בפועל ממש. מעבר לכך להתקדם הלאה להכיר ולזהות עוד עומקים של חמדנות, גזלנות ותאוות ולשרשם. הלאה האדם מתקדם לעבוד מול הגלדים היותר דקים של המעשים והתנועות שמלוכלכים בנגיעות שאינם לשם שמים. וכן הלאה פנימה יותר לנקות לזכך ולטהר. זהו מהלך עבודה עצום של ביטול קומת כל רצונות הנפרדות. אט אט, ככל שתגבר הזכות, הטהרה והנקיון בנפש, כך תתברר, תתבהר ותתחדד האספקלריא דרכה האדם צופה, מביט ורואה את רצון הבורא.

השואל: עדיין קשה, שלהבנתי בדברי הגאון שהאף אמנם שלפני מתן תורה היתה מציאות שהצדיקים יכלו לזכך את לבם

ולקבל רוח הקודש. אך הדורות ירדו וכיום אין אפשרות כזו, כי כוחו של היצר הרע גבר בעולם. על פי דבריו דרך החיים היחידה שהיא נכונה ואמיתית זו ההליכה בדרך התורה, לדבוק בקיום מצוות עשה ולפרוש מלעבור על מצוות לא תעשה. ואם כן, לכאורה אל לו לאדם לנטות לעולם אחר לבו, כי בדרך זו ודאי יצרו הרע ינצחו?

הרב: ההבנה הנכונה בדברי הגר"א כך היא - אדם לא יכול ללכת בגדולות ובנפלאות כאברהם אבינו ולנתב את כל החיים כולם על פי מהלך של - 'אני אטהר לבי מרצונות, וממילא רצון הבורא יאיר בתוכי ואותו אעשה'. כי רק לאבות הקדושים היה מהלך של מעצמו למד תורה. הם לא היו זקוקים למתן תורה, ולא היה להם שולחן ערוך, אלא הם היו יודעים את כל התורה כולה מעצמם. ואכן הגר"א אומר שמציאות זאת אינה קיימת כיום. כיוון שכוח היצר מושרש בלבבות, ואין מי שיוכל לומר זיכיתי לבבי. על כן, לא קיימת בפנינו האפשרות של - 'מעצמו למד תורה'. לפיכך, אסור לנו ליצור מהלכי הנהגה מחודשים כל אחד לעצמו. אדם לא יכול להחליט ליצור לעצמו עולם חדש בו הוא הוגה מלבו הלכות והנהגות, חוקים ומשפטים, וזה יהיה מה שיחייב אותו בפועל, כשם שעשו האבות הקדושים והשבטים.

לדבריו, אחר מתן תורה כולנו מחוייבים לשעבד את עצמנו אך ורק להנהגות ולהלכות על פי התורה ומצוותיה. הדרך הבסיסית ומהלך החיים העיקרי היא לימוד ההלכה וקיומה. כאשר אדם אינו יודע מה הדין, הוא לא יודע מה ההנהגה הנכונה בשאלה מסוימת, אזי 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך' [34], 'עשה לך רב, והסתלק מן הספק' [35]. אדם פונה לבתי הוראה, נועץ בתלמידי חכמים, במשגיחים, במחנכים, בבעלי המוסר והחסידות, ואם צריך מעלה את ספקותיו בפני גדולי הדור שבדורו. 'על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל' [36].

אולם פעמים רבות אדם מוצא עצמו במצב בו הוא צריך לנקוט פעולה מיידית, ואין לו גישה ליעוץ הלכתי והנהגתי בכלל. פעמים שהוא מתוודע לכך שבנושא בו הוא מסתפק ישנם כמה תשובות הלכתיות החלוקות וסותרות זו את זו. פעמים שהוא מקבל תשובה שעל פי דין יש היתר, אך גם צריך לשקול להחמיר כי כן ראוי, והוא לא יודע האם הוא במדרגה שהחומרא תועיל או תזיק לו בעבודת ה'. פעמים שאדם שואל ומקבל תשובה, אך לא ברור לו אם הבינו אותו כראוי. פעמים שהוא עצמו לא מצליח להבין את התשובה שענו לו. או שהמשיב השאיר בפניו כמה אפשרויות, והוא אינו יודע מי מביניהם נרצית יותר בפני הקב"ה. יתרה מזו, בעוד שבספקות הלכתיות ישנם יותר ברי סמכא שיכולים לענות, ולמרות הקשיים להעלות תשובות אליבא דהלכתא באמת, אך הגדרים והמקורות הרבה יותר ברורים בתחום זה יחסית לתחום שאלות בהלכות דעות והנהגות. בתחום ההנהגה הפתח לשגיאות וטעויות הרבה יותר רחב מאשר בתחום ההלכה. הגם שנראה כי ישנם יועצים רבים, אך מי יאמר לאדם שהם ברי סמכא. בתחום ההנהגה גדרי התורה הרבה פחות ברורים יחסית לגדרי הדין וההלכה, לאין ערוך. ישנם נקודות ספק עמוקות פנימיות בנפש הפרטית, שלא שייך לקבל עליהם עצה ממי שאינו עומד במקומו. פעמים שהוא עצמו לא יצליח לבטא נכון ומדוייק את הספק, כי גם ממנו זה נעלם. גם בספיקות ברפואה ובעבודות נפש רבו היועצים שכל יניקתם היא ממקורות זרים ליהדות, והנועצים בהם עלולים ליפול לטעויות חמורות מאוד. על מצבים כעין אלו הגדרנו, שדרך הפעולה היא כדוגמת הנהגת האבות - טהר לבך מרצונות זרים, ממילא יקל עליך לדעת ולהבין מה ה' אלוֹקֶיךָ שואל מעמך.

[37] רמב"ן בראשית לז טו

[38] עיין בסוף הפרק בנספח ה-'שאלות ותשובות'. הדיון בשאלות הראשונות עוסק בגדרים מתי חלה חובת ההשתדלות, ומהי מידת כמות ההשתדלות שיש לנקוט בכל מצב לפי מדרגת האדם.

[39] נפש החיים שער ד' פרק יג - על ידי עסק התוה"ק. נשלם כוונתו יתב' בבריאה שהיה רק בשביל התורה שיעסקו בה ישראל. כמאמרם ז"ל בראשית בשביל התורה כו'. ובשביל ישראל כו'. ובשביל משה כו' שהוא הסרסור בקבלת התורה. וכביכול הוא ית' שמח במעשיו בעולמו ובריותיו שמעלים חן לפניו ית' כשעה ראשונה בעת הבריאה. כמו שקיווה הוא ית' בעצמו כביכול. כמ"ש ברבה בראשית פ"ט למלך שבנה פלטרין ראה אותה וערב לו אמר פלטרין פלטרין הלוואי תהא מעלה חן כו'. כך אמר הקב"ה לעולמו. עולמי עולמי הלוואי תהא מעלת חן לפני בכל עת כשם שהעלית חן לפני בשעה זו.

[40] במדבר כח ח ספרי - אשה ריח ניחח לה' - נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני

^[51] _ [41] בראשית רבה מד, א

^[6] _ [42] ילקוט שמעוני בראשית ג כח

^[7] _ [43] דברים ח, ג

^[8] _ [44] תנחומא בשלח כ

^[9] _ [45] ירמיהו ב, ב

^[10] _ [46] חגיגה יב ע"ב - 'שחקים' - שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים

תהילים עח, כג - ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול

^[11] _ [47] בראשית ג, יט

^[12] _ [48] פיוט סליחות

^[13] _ [49] ספרי עקב מט

^[14] _ [50] חגיגה יד, א

^[15] _ [51] שו"ע או"ח קי, ח

^[16] _ [52] ישעיה כט, יג

^[17] _ [53] נפש החיים שער ד ריש פרק ו'

^[18] _ [54] ע"פ תהילים מ, ט

^[19] _ [55] אמנם אין העיון השכלי בגדר אמצעי בלבד, אלא הוא חלק גמור בתכלית הלימוד. אך לענייננו בדבקות ברצון, הוא משמש אמצעי להשכנת הרצון העליון בלב הלומד.

^[20] _ [56] נפש החיים שער ד ריש פרק ו'

^[21] _ [57] משלי כא, ל

^[22] _ [58] משנה סנהדרין ב, ד

^[23] — [59] זהו הכוח של התפיסה השורשית והאחדותית, לראות שהכל מאוחד. כל התורה כולה מאוחדת, וכל המחלוקות בדברי רבותינו מאוחדים בשורש אחד. המחלוקות הם רק חלקים. לפיכך, בשלב הראשון בלימוד מפרדים ומבארים כל חלק לעצמו. לאחר מכן, מוצאים מהו השורש המאחד ממנו נבעו השיטות השונות. ולבסוף, מאחדים ומסדרים את החלקים לפי מדרגותיהם.

^[24] — [60] ברכות לה ע"ב

^[25] — [61] אבות ב, ד

^[26] — [62] תהלים קמה, יט

^[27] — [63] ברכות ו ע"ב, קהלת יב, יג

^[28] — [64] משלי ג, יט

^[29] — [65] איוב יט, כו

^[30] — [66] זוהר תרומה ח"ב קסא, א

^[31] — [67] בראשית רבה צה ג

^[32] — [68] עירובין ק ע"ב

^[33] — [69] העורך לא מצא מקור ולשון מדויק לדברי הגאון הללו

^[34] — [70] דברים לב ז

^[35] — [71] אבות א טז

^[36] — [72] דברים יז יא

• [\[דע את ביטחונך\]](#) [73]

• [\[עולם הביטחון\]](#) [74]

Featured Image Text:

ביטחון יסודי

Show featured image:

Source: <https://www.bilvavi.net/shiur/ביטחוןיוזר-003-דעאתביטחון>

Links

[1] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn1

[2] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn2

[3] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn3

[4] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn4

[5] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn5

[6] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn6

[7] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn7

[8] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn8

[9] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn9

[10] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn10

[11] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.docx#_ftn11

[71] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95
%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%
A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.
docx#_ftnref35

[72] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95
%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%
A0%D7%9A_003_%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%9F.%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%99.
docx#_ftnref36

[73] <https://www.bilvavi.net/daes.bitachon>

[74] <https://www.bilvavi.net/bitachon>